

El Negoci de la Guerra i les seves implicacions pels Drets Humans

La proliferació d'Empreses Militars Privades i mercenaris reflecteix la persistència dels conflictes armats com una constant global. La seva falta de regulació i l'ús de sistemes financers i criptomònades per finançar-se perpetuen la violència i la impunitat.

Els conflictes armats i guerres no són cosa del passat, sinó una realitat constant en el món actual. Segons l'últim Índex de Pau Global elaborat pel Institute for Economics & Peace, actualment existeixen 56 conflictes armats actius amb 92 països involucrats en guerres fora de les seves fronteres. En aquest panorama de violència, les Empreses Militars Privades (EMP) han guanyat un paper protagonista, sent contractades per Estats i actors privats per a exercir funcions que van des de la logística, detenció de presoners, assessorament i fins a operacions de combat.

Un gran augment de l'ús de les EMP es va produir durant els anys 90, després de la Guerra Freda, per a respondre a la violència sub-estatal i els conflictes ètnics després de la marxa d'Estats com els EUA i Rússia. Va haver-hi un altre augment rellevant durant la dècada del 2000 principalment com a resultat de la guerra global contra el terrorisme. Durant aquests anys, moltes EMP van ser manades a combatre a l'Afganistan i l'Iraq, però també contractades per a privatitzar la seguretat

fronterera i detenció d'immigrants. Aquest auge en l'ús de les EMP per grans poders les ha legitimat com a instrument clau en l'estratègia i control en regions conflictives. No obstant això, malgrat la tendència creixent, el seu ús planteja serioses implicacions legals i humanitàries, per la qual cosa es qüestiona el rol que poden tenir les institucions bancàries per al millor control d'aquestes empreses.

L'ús d'aquestes EMP aporten a Estats que s'involucren en conflictes a l'estranger amb beneficis com l'estalvi de costos d'haver de mantenir un exèrcit en temps de conflicte, però també en temps de pau, o la possibilitat d'eludir responsabilitats d'accions comeses en aquests conflictes amb la finalitat de guanyar. No obstant això, existeixen riscos d'utilitzar-les; les EMP no estan en la cadena de comandament militar de l'Estat contractant, per la qual cosa el control d'aquestes, una vegada contractats, és complicat. A més, el model de negoci de les EMP requereix de

conflicte, per la qual cosa no tenen interès a aconseguir la pau i estabilitat sinó, que poden arribar a promoure la continuació d'un conflicte que podria haver acabat, la qual cosa només agreuja el sofriment dels més vulnerables en aquests conflictes. La realitat és que l'ús de les EMP està connectat amb l'escalada dels nivells de violència contra la població. A més se sol vulnerar el dret al desenvolupament de les comunitats, ja que, en utilitzar el dret d'explotació de drets naturals com a forma de pagament, es priva de l'accés a aquests recursos a la població civil, la qual cosa els impedeix fomentar el seu propi creixement i benestar.

També s'ha de tenir en compte que la pròpia Carta de les Nacions Unides prohibeix als Estats a recórrer a l'ús de la força contra la integritat territorial o la independència política d'un altre Estat, excepte en casos específics com l'autodefensa. Per tant, aquest principi fonamental prohibeix que els Estats utilitzin qualsevol mitjà que usin, incloent-hi els mercenaris, com a eina per a l'agressió o intervenció en la sobirania d'altres països.

És degut a aquestes vulneracions, que es poden cometre arran de l'ús de les EMP, que el dret internacional ha prohibit l'ús de mercenaris en conflictes armats en l'art. 4 del Conveni de la Haia V. La distinció entre els EMP, que aporten logística i no pren part directa en les hostilitats, i els contractistes, considerats com a mercenaris, ve determinat en l'art. 47 del Protocol Addicional I als Convenis de Ginebra relatiu a la Protecció de les Víctimes dels Conflictes Armats Internacionals, sent les diferències més rellevants la necessitat que participin activament en el conflicte i especialment que existeixi una retribució material considerablement superior a l'abonada als combatents de grau i funcions similars en les forces armades d'aquesta part.

La definició actual de mercenari en el dret internacional suposa seriosos problemes d'identificació, ja que moltes persones que en principi podrien ser considerades com a tals no compleixen tots els requisits establerts. Això es deu al fet que no s'aconsegueix provar que reben una remuneració alta en comparació amb els seus homòlegs en les forces armades, i perquè no es consideren com a remuneració les compensacions de caràcter no pecuniari, com la recepció de drets d'explotació de recursos naturals, reduccions de penes de presó o l'oferta de ciutadania. Encara que aquesta definició és intencionadament restrictiva per a limitar la protecció especial dels combatents

a circumstàncies excepcionals, la seva rigidesa deixa fos moltes activitats que haurien de ser regulades. Aquestes llacunes legals permeten que actors involucrats en conflictes armats evitin rendir comptes. Ampliar aquesta definició és essencial per a reflectir la complexitat del context actual i per a tancar buits legals que perpetuen la impunitat.

Malgrat la il·legalitat que resulta de l'ús dels mercenaris, suposen una pràctica habitual en contextos de conflicte, facilitada en gran manera per l'accés a recursos financers a través de sistemes bancaris tradicionals i xarxes financeres opaques i insuficientment regulades. Aquesta realitat posa en manifest la necessitat que les institucions financeres i internacionals implementin mecanisme robustos de due diligence per a identificar i prevenir el finançament d'activitats vinculades al mercenarismo. Els sistemes de control adequats són una baula clau per a limitar les operacions dels mercenaris i protegir els drets humans en escenaris de conflicte.

Les transferències electrònics bancàries tradicionals o la banca mòbil són comunament usats com a mètode de pagament dels serveis dels mercenaris o fins i tot per a l'emblanquiment de diners posteriors d'aquests grups de mercenaris. A través de la creació d'estructures complexes i fictícies empresarials, els mercenaris són capaços de rebre i blanquejar diners sense trobar-se amb complicacions per part de les institucions financeres a les quals acudeixen o enfrontar-se a

seguiment legal per part d'organització internacionals.

És fonamental que les institucions financeres estiguin obligades a realitzar una adequada due diligence per a identificar i prevenir operacions vinculades al finançament de mercenaris i al blanqueig de capitals relacionat. No n'hi ha prou que els bancs implementin controls bàsics; han de disposar de mètodes i instruments avançats per a identificar transferències que ocultin pagaments per serveis de mercenaris o l'emblanquiment de diners realitzats pels mercenaris. Independentment del mal que aquestes pràctiques poden i solen causar, aquestes activitats constitueixen delictes internacionals, i les institucions financeres no poden eludir la seva responsabilitat de prevenir-les, per la qual cosa no es poden continuar escudant en la falta de claredat jurisdiccional o la confidencialitat entre client i banca. A més, ha d'exigir-se responsabilitat quan fallin a impedir aquestes activitats, imposant sancions que provinguin d'institucions internacionals. Això és crucial, ja que és poc probable que els governs que es beneficien de l'ús de mercenaris impulsin regulacions estrictes contra les entitats financeres que faciliten aquestes transaccions. Només un enfocament global, coordinat i ferm pot garantir un control efectiu sobre aquestes activitats, alineant la responsabilitat de les institucions financeres amb l'objectiu de preservar els drets humans.

Per això es pot observar la importància de la cooperació entre aquestes institucions financeres i la jurisdicció internacional. No obstant això, el problema va més enllà ja que existeix altres mètodes de pagament usats sovint i que presenten majors problemes de transparència. Les criptomonedes són un instrument poc regulat i el seguiment del qual és complicat, la qual cosa el converteix en un mètode útil per a dificultar la prova de l'existència d'una contraprestació econòmica per part del contractant al mercenari. A més són descentralitzades, per la qual cosa no estan controlades ni recolzades per cap banc central, i són difícils de desactivar-les. Així mateix, les carteres de criptomonedes no requereixen l'autorització ni requisits que s'exigeix per a tenir un compte bancari, la qual cosa facilita l'ús d'aquestes com a mitjà de pagament.

D'altra banda, fins i tot encara que s'aconseguís un control efectiu sobre els mètodes de pagament tradicionals de les activitats dels mercenaris, aquestes continuarien sent rendibles a causa de la seva capacitat per a adaptar-se i trobar mètodes d'autofinançament una vegada dins del territori en conflicte. Activitats com el tràfic de drogues, el contraban d'armes i béns, i fins i tot l'explotació il·legal de recursos naturals es converteixen en fonts alternatives d'ingressos per a aquests grups. Aquesta habilitat per a finançar-se de manera independent no sols perpetua la seva presència en els conflictes, sinó que també agreuja les condicions d'inestabilitat, violència i abús contra la

la població civil, dificultant encara més la resolució dels conflictes i la reconstrucció dels Estats afectats.

Similarment, la remuneració no pecuniària és també comunament usada, especialment en els casos de reclutament predatori, pel qual, es recluten a persones en situacions socioeconòmiques vulnerables. En aquestes situacions, a més es podria argumentar que no s'arriba a complir el requisit de remuneració superior a la dels homòlegs dels mercenaris ja que en moltes ocasions els reclutes accepten condicions inadequades. Això té implicacions legals ja que al no complir-se aquest requisit de la definició, els reclutes no podrien ser considerats mercenaris i per això, la participació d'aquests en conflictes armats no es considera il·legal.

Els conflictes armats i la proliferació d'Empreses Militars Privades i mercenaris continuen sent una greu amenaça per a l'estabilitat global i el respecte als drets humans. Atès que els Estats més afectats per aquest fenomen sovint manquen

d'institucions sòlides per a supervisar i controlar aquestes activitats, la responsabilitat d'enfrontar-les recau en els Estats amb majors recursos, en les organitzacions internacionals i, crucialment, en els propis Estats que contracten mercenaris. És imprescindible no sols perseguir activament el mercenarisme i establir mecanismes efectius per a regular el seu finançament, sinó també exigir responsabilitat als Estats que recorren a aquestes

pràctiques i permeten violacions de drets humans. Ampliar les definicions legals, tancar buits normatius i garantir la rendició de comptes són passos fonamentals per a limitar l'impacte d'aquestes entitats.

Irene Giménez Rodríguez-Losada
Derecho & Global Governance
ESADE

Fonts de referència:

1. (2007, novembre). Las empresas militares y de seguridad privadas: nuevas modalidades de actividad relacionada con mercenarios, concluye el Grupo de Trabajo de la ONU. Naciones Unidas: Derechos Humanos.
<https://www.ohchr.org/es/press-releases/2009/10/private-security-companies-engaging-new-forms-mercenary-activity-says-un>
2. (2024, agosto). Utilización de mercenarios como medio de violar los derechos humanos y obstaculizar el ejercicio del derecho de los pueblos a la libre determinación. Asamblea General, Naciones Unidas.
<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n24/236/81/pdf/n2423681.pdf>
3. (2024). El grupo de Trabajo sobre la utilización de mercenarios como medio de violar los derechos humanos y obstaculizar el ejercicio del derecho de los pueblos a la libre determinación. Naciones Unidas: Derechos Humanos.
<https://www.ohchr.org/es/special-procedures/wg-mercenaries/international-standards>
4. (2024). Mercenarios. Comité Internacional de la Cruz Roja.
<https://ihl-databases.icrc.org/es/customary-ihl/v1/rule108>
5. El derecho internacional humanitario y las empresas militares y de seguridad privadas. (2016, 27 octubre). COMITÉ INTERNACIONAL DE LA CRUZ ROJA.
<https://www.icrc.org/es/document/el-derecho-internacional-humanitario-y-las-empresas-militares-y-de-seguridad-privadas>
6. Mary, G. (2023, 27 septiembre). El Rol de las Empresas militares privadas en los conflictos modernos. Pucará Defensa.
<https://www.pucara.org/post/el-rol-de-las-empresas-militares-privadas-en-los-conflictos-modernos>

Publicat per

**Associació per a les
Nacions Unides
a Espanya**
United Nations Association of Spain

Amb el suport de

**Generalitat
de Catalunya**

ANUE no fa necessàriament com a seves les opinions expressades pels seus col·laboradors
